

Juozas Brazauskas,
Panevėžio miesto Tarybos narys,
Panevėžio Kazimiero Paltaroko gimnazijos
Istorijos mokytojas ekspertas
Panevėžys, Margirio 3-66, tel. 868890500

Margarita Bieliauskaite

TEIKIMAS

Panevėžio miesto savivaldybės
Garbės piliečio vardo suteikimo komisijai

Dėl Panevėžio miesto Garbės piliečio vardo suteikimo
pirmajam Panevėžio vyskupijos vyskupui
Kazimierui Paltarokui

Žodžio ir veiksmo žmogus - vyskupas Kazimieras Paltarokas

1957 metų gruodžio 9 d. pasiūkęs kunigus ir lyg testamentą pirmasis Panevėžio vyskupas Kazimieras Paltarokas ištarė žodžius: „Aš jau nebegaliu... Jūs tvarkykite... Būkite kaip vyrai.“ Šie žodžiai nusako ganytojo visos asmenybės bei nueito gyvenimo kelio prasmę. Paskutiniaisiais savo gyvenimo metais vyskupas iškilo kaip retos išminties ir drąsos kovotojas už Dievą, už tikėjimą, už šventas Katalikų bažnyčios, tautos ir Tėvynės teises.

Gimęs 1875 m. spalio 22 d. (tuo metu Lietuva vilko carinės Rusijos priespaudą, tai buvo Žemaičių vyskupo Motiejaus Valančiaus mirties metai), tik ketvirtadalį savo gyvenimo kelio praleido laisvos Lietuvos metais. Augo ir brendo carinės okupacijos sąlygomis. Pradžios mokyklą baigė Joniškėlyje, netoli savo gimtojo Gailionių kaimo, šalia Linkuvos. Vėliau lankė Mintaujos (Jelgavos) gimnaziją. Į kunigus ruošėsi Žemaičių kunigų seminarijoje Kaune. 1895 m. pavyskupas A. Baranauskas įšventino klieriku. Neeilinių gabumų jaunuolis teologijos studijas 1898-1902 m. tęsė Peterburgo dvasinėje akademijoje. Ją baigė su pagyrimu teologijos magistro laipsniu, parašęs disertaciją „De origine animae humanae“ („Apie žmogaus sielos kilmę).

1902 m. kovo 22 d. įšventintas kunigu. Po studijų paskirtas trijų Liepojos aukštesniųjų mokyklų kapelionu ir drauge to miesto parapijos vikaru. Pedagoginiame darbe greitai išryškėjo neeilinis pedagogo talentas. Jis tarsi magnetas traukė jaunimą. Tuo pačiu metu Kazimieras Paltarokas buvo daugialypės lietuvių kultūrinės veiklos skatintojas. Jis rėmė ir pats platinė lietuvišką spaudą, prisidėjo prie lietuviškos mokyklos kūrimo, teatro bei dainų vakarų organizavimo. Moksleivius ragino mokytis lietuvių kalbos.

1906 m. išvyko iš Liepojos į nedidelę parapiją Lietuvos kaime, Surviliškyje. 1907 m. spaudoje pasirodė pirmieji rašiniai. Ypač aktyviai įsijungė į blaivybės sąjungą.

Tuo metu išleido tris brošiūras: „Girtuoklystė – nesveikata“, „Girtuoklystė – neturto motina“, „Girtuoklystė – nedorybių versmė“.

Lietuvai atgavus Nepriklausomybę 1918 m. visose gyvenimo srityse nestigo darbo. K. Paltarokas 1918 m. pakeliamas Žemaičių kapitulos kanauninku, 1919 m. paskirtas vyskupijos socialinės akcijos sekretoriumi, 1922 m. bažnytinių turtų valdymo tarybos nariu. Tais pačiais metais įsikūrus Lietuvos universitetui Kaune, teologijos-filosofijos fakulteto taryba išrinko jį ekstraordinatoriumi pastoralinės teologijos profesoriumi ir katedros vedėju. Profesoriaus pareigos 1922-1926 m. buvo pagrindinis kun. Kazimiero Paltaroko darbas. Su didžiule pagarba ir meile jį mini buvusieji jo auklėtiniai.

1926 m. balandžio 4 d. popiežius Pijus XI vietoj trijų anksčiau buvusių ir kitoms provincijoms priklaususių diecezijų įsteigė Lietuvos bažnytinę provinciją su 5 vyskupijomis. Tų pačių metų balandžio 5 d. vienos iš tų vyskupijų – Panevėžio valdytoju paskirtas Kauno kunigų seminarijos vicerektorius, Žemaičių vyskupijos kapitulos kanauninkas Kazimieras Paltarokas. Gegužės 2 d. Kauno arkikatedroje arkivyskupo P. Karevičiaus buvo konsekruotas vyskupu. Gegužės 30 d. įvyko vyskupo ingresas Panevėžio Šv. Stanislovo koplyčioje. Jo pirmosios Šv. Mišios laikytos ant pradėtos statyti Šv. Stanislovo bažnyčios koplyčios laiptų.

Gabaus organizatoriaus ir sumanaus vadovo talentas greitai davė puikius darbo rezultatus. Vyskupas greitai sugebėjo suburti gerus padėjėjus. Prof. Stasys Šalkauskis pastebėjo: „Visų pirma jis nepriklausė prie tų vadų, kurie mėgsta apsisistatyti nereikšmingais žmonėmis ir kvėpuoti jų pataikavimų ir smilkinimų nuotaikoje. Jie sunkiai pakenčia savo artimoje aplinkoje dvasios nykštukus, <.....>, vertina originalias asmenybes ir nesibijo nublukti, kaipo vadas, jų draugystėje. Ne tokių asmenybių konkurencija, bet jų stoka verčia jį sielotis.“

Vyskupas buvo demokratiškas, visiems prieinamas, mėgo gyvus santykius su visuomene. Jis turėjo gerą pajautimą, ko pirmiausia reikia pasiekti ir kaip pasiekti užsibrėžtą tikslą. Jo talkininkė buvo sukaupta patirtis pastoraciniame, pedagoginiame bei visuomeniniame darbe. Sau ir vyskupijai pasirinko kuklų vieno aukšto namą vyskupijos centre Panevėžyje. Ant nedidelio sklypo prie namo išaugo gražus sodas.

Pirmasis jo rūpestis buvo katedra. Per trejus metus ji jau stovėjo anksčiau pradėtos ir nebaigtos statyti parapijinės Šv. Stanislovo bažnyčios vietoje. Graži, didinga dedikuota Kristui Karaliui katedra buvo prelado Maironio pašventinta 1930 m. kovo 4 d., Vytauto Didžiojo metais. Pirmą kartą įnešant Šv. Sakramentą, suskambo Kristaus Karaliaus himnas, Maironio parašytas Katedros iškilmėms. Himno autorius – kunigas ir kompozitorius – Teodoras Brazys buvo šventės svečias. Arkivyskupo metropolitas Juozapas Skvireckas konsekravo Katedrą šventaisiais 1933 metais. 1939 m. katedra baigta skoningai dekoruoti.

Gyvas vyskupas Kazimieras atsistoja prieš mus ganytojiškais laiškais, kurių per 50 išleido po keletą per metus. Jie aktualūs ir šiandien savo gyva kalba, lengvu stiliumi. Laiškuose vyskupas kreipiasi pirmuoju vienaskaitos asmeniu pamokydamas, įspėdamas, pabardamas, padrąsindamas. Tikintieji klausydami ir skaitydami ganytojo laiškus jautė, kad „vyskupas Paltarokas priklauso prie tų vadų, kurie vienoje rankoje neša kryžių, o antroje Kristaus atneštą savo mokiniams kardą“ (prof. Stasys Šalkauskis).

Be ganytojiškų laiškų vyskupas Kazimieras išleido daugybę kitų didesnės ar mažesnės apimties knygelių. 60 metų sukakties proga prof. Stasys Šalkauskis rašė:

„Vyskupo Paltaroko neįveikiamumo paslaptis glūdi gal labiausiai jo pasiryžime nukentėti už savo ginamus idealus. Jis yra įsitikinęs ne tik savo bylos teisingumu, bet ir tuo, kad nukentėti už teisybę yra geriausias jai patarnavimas.“ Todėl jis drąsiai imasi atsakomybės už savo veiksmus ir poelgius ir buvo pasiryžęs prisiimti visas jų pasekmes.

Iš visų vyskupo nuveiktų darbų išskirčiau vyskupo K. Paltaroko katekizmą – katalikų tikybos pradžiamokslį. Išleistas nacių okupacijos metais, sovietmečiu jis buvo nuolat kopijuojamas ir perspausdinamas. Šis katekizmas buvo kelių kartų lietuvių tikėjimo mokykla. Tik vyskupo K. Paltaroko dėka sovietmečiu tūkstančiai jaunimo paruošti sakramentams. Vyskupo dėka, anot dabartinio Panevėžio vyskupo emerito Jono Kaunecko, „supratome, jog norint turėti viską, reikia viską atiduoti“. Vardan Dievo ir artimo meilės.

1949 m. vyskupas buvo išrinktas Vilniaus arkivyskupijos kapituliniu vikaru. Apsigyveno Vilniuje ir iš čia valdė abi vyskupijas: savąją kaip jos ordinaras, o Vilniaus kaip apaštališkasis administratorius. Iki paskutinės gyvenimo dienos energingai ir išmintingai tvarkė abiejų vyskupijų reikalus. 1957 m. spalio 15 d. paskutinį kartą laikė šv. Mišias.

1958 m. sausio 3 d. vyskupas K. Paltarokas mirė Vilniuje, sausio 7 d. iškilmingai palaidotas Panevėžio Kristaus Karaliaus katedros kriptoje. Pašauktas Dievo tarnystei jis tapo Didžiu kunigu visai tautai sunkiausias jos gyvenimo metais. Jo vardu pavadinta katalikiška gimnazija mūsų mieste tęsia gražias katalikiško auklėjimo tradicijas.

2013-10-30

Tarybos narys

Juozas Brazauskas